

Ποιότητα ζωής στην Ευρώπη: Τάσεις 2003–2012

Περίληψη

Εισαγωγή

Η έρευνα για την ποιότητα ζωής στην Ευρώπη (EQLS) εξετάζει τις πολυδιάστατες εκφάνσεις της ποιότητας ζωής, εστιάζοντας σε πτυχές της καθημερινότητας (όπως οι σχέσεις με την οικογένεια και τους φίλους) και σε θέματα που άπτονται της δημόσιας πολιτικής (όπως η στέγαση και οι κοινωνικές εντάσεις). Η ποιότητα ζωής επηρεάζεται επίσης σε σημαντικό βαθμό από οικονομικούς παράγοντες – όπως η δυνατότητα να ανταποκρίνεται κανείς στις ανάγκες του, η υλική στέρση και η οικονομική κατάσταση. Έως σήμερα, το Eurofound έχει πραγματοποιήσει τρεις EQLS – το 2003, το 2007 και το 2011 – και από τη σύγκριση των διαχρονικών αποτελεσμάτων μπορεί να προκύψουν στοιχεία σχετικά με τις τάσεις, αλλά και σχετικά με τις αλλαγές, τη σύγκλιση ή τη σταθερότητα σε κάθε κράτος μέλος και μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Στην έκθεση διερευνώνται επαναλαμβανόμενα πρότυπα σταθερότητας ή αλλαγών κατά την τελευταία δεκαετία στην ποιότητα ζωής του πληθυσμού της ΕΕ ηλικίας 18 ετών και άνω. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στις διαφορές μεταξύ των διαφόρων ομάδων χωρών, η ομαδοποίηση των οποίων έχει γίνει με βάση την περίοδο ένταξής τους στην ΕΕ (πριν ή μετά το 2004), τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και τον τύπο του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται επίσης σε άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση: άτομα με χαμηλό εισόδημα, άτομα μεγαλύτερης ηλικίας στην ΕΕ των 12, αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών και μακροχρόνια άνεργους.

Πλαίσιο πολιτικής

Πολλές επιδράσεις στην ποιότητα ζωής έχουν και εθνική και διακρατική διάσταση. Η ποιότητα ζωής βασίζεται στην ατομική ευημερία, καθώς και στην κοινωνική συνοχή των κοινωνιών. Παρουσιάζοντας τη δέσμη των μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις το 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στις κοινωνικές επενδύσεις και να εκσυγχρονίσουν τα συστήματά τους κοινωνικής πρόνοιας για την αντιμετώπιση των σημαντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν – των υψηλών επιπέδων χρηματοοικονομικών δυσχερειών, της αύξησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και του ρεκόρ ανεργίας (ιδιαίτερα των νέων). Τα παραπάνω έρχονται να προστεθούν στις υφιστάμενες προκλήσεις της γήρανσης του πληθυσμού και της μείωσης του ενεργού πληθυσμού.

Κατά τα προσεχή έτη, στο επίκεντρο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», μέσω της σχετικής δέσμης μέτρων για την απασχόληση και της δέσμης μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις, θα βρίσκεται μεταξύ άλλων η εξεύρεση λύσεων για τα προβλήματα που έχει προκαλέσει η οικονομική κάμψη και ο κοινωνικός αντίκτυπός της. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ποιες είναι οι επιπτώσεις της κρίσης και των επακόλουθων περικοπών των εθνικών προϋπολογισμών στην υποκειμενική ποιότητα ζωής και την ποιότητα της κοινωνίας. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η σύγκλιση – η άμβλυση των διαφορών μεταξύ των χωρών της ΕΕ και των περιφερειών τους και η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των προνομιούχων και των ασθενών κοινωνικών ομάδων.

Βασικά πορίσματα

Την τελευταία δεκαετία η υποκειμενική ευημερία παραμένει σε σταθερά επίπεδα στο σύνολο της ΕΕ. Στα κράτη μέλη με τις χαμηλότερες επιδόσεις το 2003 τα επίπεδα ευημερίας αυξήθηκαν και οι επιδόσεις της πλειονότητας των υπόλοιπων κρατών μελών παρέμειναν ουσιαστικά αμετάβλητες. Κύρια εξαίρεση αποτελεί η Ελλάδα, όπου η οικονομική κρίση συνδέεται με κατακόρυφη πτώση τόσο όσον αφορά την ικανοποίηση από τη ζωή όσο και την ευτυχία μεταξύ 2007 και 2011.

Ως επί το πλείστον, στις χώρες με υψηλό επίπεδο ικανοποίησης από τη ζωή το 2007, η ικανοποίηση μειώθηκε το 2011, ενώ στις περισσότερες χώρες με χαμηλότερο επίπεδο ικανοποίησης το 2007, η ικανοποίηση αυξήθηκε το 2011. Η ευτυχία κατέγραψε μείωση στις περισσότερες χώρες μεταξύ 2007 και 2011. Εν κairώ ύφεσης, αυτοί που δηλώνουν τα χαμηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας είναι οι άνεργοι, και ιδίως οι μακροχρόνια άνεργοι και τα άτομα που δεν είναι σε θέση να εργαστούν.

Η αναλογία των νοικοκυριών στην Ευρώπη που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες αυξάνεται, όπως και η αναλογία όσων δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους, ιδίως στην κατηγορία των ατόμων με τα πλέον χαμηλά εισοδήματα. Η ψαλίδα της υποκειμενικής ευημερίας μεγαλώνει μεταξύ των εισοδηματικών κατηγοριών.

Στα άτομα ηλικίας 50–64 ετών καταγράφονται σχετικά χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή και ευτυχίας, και η ψαλίδα μεταξύ της συγκεκριμένης ομάδας και των υπόλοιπων ηλικιακών ομάδων βαινει αυξανόμενη.

Η ικανοποίηση από την οικογενειακή ζωή και η ικανοποίηση από την κοινωνική ζωή παρέμεινε υψηλή και σχετικά σταθερή μεταξύ 2003 και 2011. Από την άποψη της ισορροπίας μεταξύ εργασιακού–προσωπικού βίου, ο βαθμός στον οποίο οι εργαζόμενοι δήλωσαν πολύ κουρασμένοι για να ασχοληθούν με τις οικιακές εργασίες μετά την εργασία τους επέστρεψε το 2011 στα επίπεδα του 2003 μετά τη μείωση που είχε καταγραφεί το 2007, ενώ η αναλογία όσων ανέφεραν ότι δυσκολεύονται να εκπληρώσουν τις οικογενειακές υποχρεώσεις τους παρέμεινε σταθερή. Η αναλογία όσων ανέφεραν δυσκολία να συγκεντρωθούν στη δουλειά τους λόγω των οικογενειακών τους υποχρεώσεων παρουσίασε μικρή αύξηση.

Η μακροχρόνια τάση αύξησης της ιδιοκατοίκησης ανακόπηκε. Ωστόσο, η μεγαλύτερη βαρύτητα που δόθηκε σε επίπεδο πολιτικής στις συνθήκες διαβίωσης από το 2007 και μετά ενδέχεται να συνέβαλε στη βελτίωση ή τουλάχιστον στη διατήρηση του βιοτικού επιπέδου (από την άποψη της στέγασης και του περιβάλλοντος) για τις πλέον μειονεκτούσες ομάδες, παρά την οικονομική κάμψη.

Η ικανοποίηση από την υγεία μειώθηκε μεταξύ 2003 και 2011, ιδίως για τα άτομα με τα πλέον χαμηλά εισοδήματα. Η ικανοποίηση από την υγεία στα κράτη μέλη της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης αυξήθηκε, αλλά παραμένει πολύ πιο περιορισμένη σε σχέση με το επίπεδο της υπόλοιπης ΕΕ.

Η ικανοποίηση από την εκπαίδευση παρέμεινε σταθερή. Η αντίληψη για την ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης, την ποιότητα της εκπαίδευσης και την ποιότητα των υπηρεσιών φύλαξης των παιδιών παρέμεινε σχετικά αμετάβλητη. Η αντίληψη για την ποιότητα των δημόσιων μέσων μεταφοράς βελτιώθηκε, αλλά η αντίληψη για την ποιότητα των εθνικών συνταξιοδοτικών συστημάτων επιδεινώθηκε.

Τα μέσα επίπεδα εμπιστοσύνης προς τους συνανθρώπους μειώθηκαν μεταξύ 2003 και 2011, και η πτώση ήταν ακόμη μεγαλύτερη όσον αφορά την εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Ωστόσο, η ένταση μεταξύ κοινωνικών ομάδων στην ΕΕ (αποτιμώντας τις διάφορες διαστάσεις της) φαίνεται να βαίνει μειούμενη, με την εξαίρεση της ΕΕ των 12, όπου η αντίληψη για τις εντάσεις μεταξύ φυλετικών και εθνοτικών ομάδων επιδεινώθηκε μεταξύ 2007 και 2011, μετά τη βελτίωση που είχε καταγράψει μεταξύ 2003 και 2007. Η αντίληψη για την ένταση μεταξύ πλουσίων και φτωχών επιδεινώθηκε μεταξύ 2007 και 2011. Η αλλαγή στην ποιότητα ζωής σχετίζεται με την εμπιστοσύνη στον συνάνθρωπο και την αντίληψη για την κοινωνική ένταση: η αύξηση της εμπιστοσύνης στον συνάνθρωπο αντιστοιχεί σε βελτίωση της ποιότητας ζωής, ενώ η επιδείνωση της αντίληψης για τις κοινωνικές εντάσεις συσχετίζεται με την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Δείκτες πολιτικής

- Αν και η ικανοποίηση από τη ζωή και η ευτυχία καταγράφουν αύξηση στις χώρες με τις χαμηλότερες επιδόσεις του 2003, τα σχετικά επίπεδα εξακολουθούν να υστερούν σε σχέση με την υπόλοιπη ΕΕ. Για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου απαιτούνται πολιτικές συνοχής και επενδύσεις σε κοινωνικές πολιτικές.

- Η μικρή μείωση των επιπέδων ευτυχίας και ικανοποίησης από τη ζωή στην ΕΕ των 15 οφείλεται στην οικονομική κάμψη. Οι χώρες με περιορισμένους οικονομικούς πόρους πρέπει να βρουν άλλους τρόπους για την ενίσχυση των ατόμων που βρίσκονται σε δυσχερή θέση, όπως είναι η ανάπτυξη υποστηρικτικών δομών και η παροχή βοήθειας στη διαχείριση των χρεών τους.
- Λόγω της οικονομικής κρίσης, υπό πίεση βρίσκονται και οι εργαζόμενοι. Η διατήρησή της μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση φαινομένων επαγγελματικής εξουθένωσης, κι ως εκ τούτου οι εργοδότες οφείλουν να επιδείξουν μεγαλύτερη προσοχή στην ισορροπία μεταξύ εργασιακού–προσωπικού βίου.
- Οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας που χάνουν τη δουλειά τους αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να εξελιχθούν σε μακροχρόνια ανέργους. Επίσης, στους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας η απώλεια της απασχόλησης μπορεί να συνοδεύεται από αύξηση των προβλημάτων υγείας. Για να παραμένουν οι εργαζόμενοι οικονομικά ενεργοί για περισσότερο διάστημα, οι κυβερνήσεις των χωρών και οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να εκπονήσουν μέτρα διαχείρισης της ηλικίας, υπό το πρίσμα του συνόλου του εργασιακού βίου.
- Η μείωση της εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς αποτελεί πηγή προβληματισμού, ιδίως στην ΕΕ των 15, ενώ η εμπιστοσύνη στους θεσμούς αυτούς παραμένει χαμηλή στην ΕΕ των 12. Επομένως είναι σημαντικό να εξακολουθήσουν να γίνονται επενδύσεις για την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Ταυτόχρονα, οι κυβερνήσεις οφείλουν να δώσουν βάρος στη διαχείριση των προσδοκιών σχετικά με το τι μπορεί και τι δεν μπορεί να επιτύχουν οι δημόσιοι θεσμοί.
- Ιδίως σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ των 12, οι εντάσεις που αναφέρονται μεταξύ φυλετικών και εθνοτικών ομάδων έχουν αυξηθεί αλλά, σε γενικές γραμμές, τα επίπεδα των εντάσεων που αναφέρονται είναι χαμηλότερα σε σύγκριση με την ΕΕ των 15. Οι διαφορές στη φυσιογνωμία της μετανάστευσης και της εσωτερικής εθνοτικής πολυμορφίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής συνοχής.
- Από την ανάλυση προκύπτει ότι απαιτείται μια πιο ενεργητική προσέγγιση της κοινωνικής προστασίας. Σε καιρούς ύφεσης, η μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών ασκεί ακόμα πιο ισχυρή αρνητική επίδραση στην ποιότητα ζωής. Οι εθνικές και ενωσιακές πολιτικές πρέπει να επικεντρωθούν σε μέτρα πρόληψης που βοηθούν τους πολίτες να προετοιμαστούν για περιόδους ανεργίας, όπως η ενθάρρυνση της αποταμίευσης, η προώθηση της συμμετοχής στη διά βίου μάθηση για την αύξηση της απασχολησιμότητας και η υποστήριξη της αναζήτησης εργασίας.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση «Ποιότητα ζωής στην Ευρώπη: Τάσεις 2003–2012» («Quality of life in Europe: Trends 2003–2012») διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1364.htm>

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνείτε με τον Robert Anderson, προϊστάμενο της αρμόδιας μονάδας, στη διεύθυνση rma@eurofound.europa.eu